

Bronzkori erődök a bércek magasán

Laza üledékekkel fedett dombvidékeinken, homokos-lössös alföldi síkságainkon, folyóvizeink egykor szélesre nyújtózó árterei mentén – kis túzással – de alig-alig kell megbontani a talajrétegeket, máris évezredes történelmi múlt emlékei kerülnek elő a rögök közül. Számos régészeti leletünket szó szerint az eke fordította ki elsőként a napvilágra, legyen szó a pattintott kőkor magköveiről, vagy éppen kelta kori kovácsolt vaskardokról.

Az azonban még Kárpát-medence szerte is ritkaság, hogy középhegységeink legmeredekebb gerinceire, magasba emelkedő alig járt bérceire kelljen fáradtságosan felmászunk, hogy egykori virágzó kultúrák, lakott települések és az azokat védő sáncerődök nyomaira bukkanjunk.

A Magas-Börzsöny legrejtettebb hegyvilágának a mélyén még a nem avatott, de figyelmes szemlélő előtt is különös terepalkulatok, durva andezitkövekből száz métereken át kígyózó kőszánccok, szálközetek alkotta kőkapuk, kőmentesített, elegyentett felszínnek tűnhetnek fel.

Az emberi kéz alkotta nyomokon első pillanatban talán átsuhan a barangoló tekintete, hiszen az erdő visszahódítja azt, ami az övé. Alaposabb megfigyelés után azonban egyértelmű, hogy a 6-800 méter tengerszint feletti magasságban fekvő gerincek élén, a természetes domborzati adottságok védelmi lehetőségeit kiválóan felhasználva talált magának menedéket, lakóhelyet az adott korszak embere.

A régészetben, őskortörténetben jól ismert késő bronzkori népcsoport, az ún. Kyjaticei-kultúra hagyta ránk látvá-

Bronzkori kersó

nyos emlékeit a hegyvidék legmagasabb régiójában, elsősorban erődített magaslati telepek, sáncvárak hálózata formájában.

Kr. e. 1400–900 között, egymástól 2–5 km-es légvonal távolságra, összesen hat, árokkal, kőszánccal körbevett nagy területű erődítmény jött létre. A 2–10 hektár közötti kiterjedésű magaslati telepeken állandó lakosságot felételezhetünk a nagy mennyiségű, felszínen található cseréptöredék, és használati tárgy leletek alapján.

Néhány helyen a külső védműveket jelentő kihegyezett karóssorok helyett, már komolyabb műszaki felkészültséget jelentő rekeszes sáncokat építettek, ahol egymásba ékelt hossz- és keresztirányú gerendasorokat emeltek, melyek közeit kővel-földdel (gyakran a sáncárkok anyagával) töltötték ki.

Minden bizonnyal lakó- és gazdasági épületeket védtek a jól megépített védművek. A szomszédos Mátrában emelkedő Ágasváron boronafalú, deszkapadlós, tűzhelyes ház nyomait tárták fel a régészek, ugyanezzel a népcsoporttal azonosítható lelőhelyen.

A késő-bronzkori Kyjaticei-kultúra szokatlan módon, minden korábbi előzmény nélkül költözött fel a Börzsöny addig teljesen lakatlan gerinceire, bérceire. Az okokra a részletes kutatások hiányában nehéz választ adni. A korábbi korok embere inkább a termékeny és lapos hegylábakat, a hegylábakra kifelé vezető patak völgyek hordalékkúpjait választotta tartósabb letelepedésre, és nem merészkedett be a hegyvidék érintetlen világába.

Nagy valószínűség szerint egy másik kultúra támadása, terjeszkedése állhat a háttérben, vagy a boreálissá változott éghajlat következtében erősen elmozdított korábbi lakóhelyeket kellett felváltani megfelelőbbekkel.

Az is kérdéses, hogy miként élték mindennapjaikat. Párhuzamokat találunk bőséggel, de e különösen érdekes erődrendszer valódi múltja, a részletes ásatások hiányában, még sokáig őrizni fogja titkait.

Nagy László

Képek: Kővári Klára, Miklós Zsuzsa, Lengyel László Zoltán

Magosfa erődített telep bronzkori kőszánca